చలిలో సూర్యుడు

'రామ్మూర్తి అప్రయోజకుడు' అని నాకు నేనుగా చాలాసార్లు అనుకున్నాను.

ఈ అభిప్రాయాన్ని నా నిర్ణయంగా కూడా చక్రపాణికి అనేకసార్లు చెప్పాను.

రామ్మూర్తి చక్రపాణికి స్వయానా మేనమామ కొడుకు. చక్రపాణి తాడేపల్లిగూడెం వెళ్ళొచ్చినప్పుడల్లా అడిగేవాణ్ణి నేను - "రామ్మూర్తి ఏం చేస్తున్నాడూ ?" అని.

చక్రపాణి తన 'స్టాక్‌రిప్లై' నా ముఖాన్న విసిరేవాడు- 'ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ముఖ్యమైన పట్టణాల్లో రోడ్లు కొలవడం అయిపోయిందిట. ధార్వార్ వస్తానంటున్నాడు. రమ్మందామా ?'

తన సమాధానానికి అనుబంధంగా సంధించిన ప్రశ్నకి నా దగ్గర జవాబు లేదు. ఈ సంగతి పాణికి తెలుసు కనక

ఆ సంభాషణ అంతటితో వొక గంభీరమైన వాతావరణంలోకి ప్రవేశించేది. చక్రపాణీ నేను ఒకే ఆఫీసులో పనిచేస్తూ వున్నాం. ఉండటం కూడా దగ్గర దగ్గర ఇళ్ళల్లో.

—"దేశంలో పరిస్థితులు ఎంత దారుణంగా వున్నాయను కున్నా, ఈ విడ్డూరం మాత్రం నేను నమ్మను—పాణీ. రామ్మూర్తి వట్టి సోమరి ; అతనికి ఏమాత్రం 'పుష్, ఇనీషియేటివ్' లేవు." అనేవాణ్ణి నేను.

రామ్మూర్తి అప్రయోజకత్వానికి జాలి పడటం మాట అటుంచి ; విలక్షణమైన అతని తత్వం ; స్వభావం, రూపు రేఖలూ—గుర్తుకొచ్చినప్పుడల్లా, విరోధాభాసంలో పడిపోయేవాణ్ణి నేను.

రామ్మూర్తితో నా పరిచయం వయసు పదేళ్ళు.

మొదటిసారి అతను ధార్వార్ వచ్చినప్పుడు పాణి పరిచయం చేశాడు—"ఎమ్మే చదువుతున్నాడు. తెలుగు. ఈ ఏడాదితో అయిపోతుంది. మమ్మల్ని చూద్దామని వచ్చాడు." అని.

రామ్మూర్తిని తేరిపార చూశాను. గుప్పెట్లో నాణెం క్రింద పారేసుకుని వెతుక్కుంటున్న పిల్లవాడిలా నేల చూపులు చూస్తున్నాడతను. ఎదుటి మనిషి తన కళ్ళల్లోకి చూస్తుంటే అతను మొహాన్ని క్రిందికి వంచేస్తాడు.

ఆకారం—దూలం పట్టుకు వ్రేలాడుతున్న బూజు పోచలా వుంటుంది. నూనె మొహం చూడని దుబ్బు జుట్టేమో గాలితో ఆడుకుంటూ వుంటుంది.

పాణీ నేనూ కలిసి అతనికి కర్నాటక యూనివర్శిటీ అగ్రి కాలేజీ మొదలైన ప్రదేశాలు చూపించాం.

కర్నాటక యూనివర్సిటీ చాలా ఎత్తయిన కొండమీద విశాలమైన ఆవరణలో వుంది. ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణం. గజారోహణం చేసిన కవిరాజులా యూనివర్సిటీ బిల్డింగు. దానిముందు చక్కటి ఉద్యానవనం. చుట్టూ బొటానికల్ గార్డెన్స్. పాలుపోసి ఎత్తుకునేందుకు వీలైనట్లు పరిశుభ్రమైన రోడ్లు, పచ్చటి లాన్స్, వివిధ భవంతులు చూశాం. ఆ ప్రదేశాన్ని తలచుకుంటేనే మనసు పులకిస్తుంది. వెన్నెల్లో పావురాల్తో ఆడుకుంటున్న అనుభూతి కలుగుతుంది.

రెండు గంటలు తిరిగేము.

ఇంటినుంచీ తీసుకువెళ్ళిన 'చిరుమోరియా' 'అవలక్కి' తిని నీళ్ళు తాగేము.

అంతా అయిన తర్వాత తిరిగి వచ్చేందుకు 'సాధనకేరి' బస్సు ఎక్కేము.

"ఎలావుంది యూనివర్సిటీ?" అన్న పాణి ప్రశ్నకు— 'ప్చ', "ఏదో ఫర్వాలేదు" అన్నాడు రామ్మూర్తి.

గాలి తీసినట్లైంది నాకు మాత్రం. అతి ప్రియమైన బొమ్మని లాక్కుని విరిచి పగలగొట్టి పొయ్యిలో పడేసినట్లని పించింది.

ఆ మర్నాడే వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయం చూశాము.

మెయిన్ బిల్డింగ్ ; డెయిరీ ఫారమ్ ; హోమ్‌సైన్స్ విభాగంలో కేకులూ, బ్రెడ్ తయారుచేసే సాధనాలూ, వ్యవసాయ క్షేత్రం ; పూలు పళ్ళ తోటలూ చూపించాము. అక్కడి తోటల్లో విశేషం-కొబ్బరి, నిమ్మ, సపోటా, బత్తాయి, మామిడి, పనస చెట్లలో రకరకాల జాతులు ; పూల మొక్కల్లో—వివిధ రంగుల్లో అడుగు వ్యాసం గల మందారాలూ, కనువిందుచేసే గులాబీలూ— ఒక్కొక్కటీ విశదంగా వర్ణిస్తూ వివరంగా చెప్పేరు మా మిత్రుడు, వెంకట్రామయ్యగారు.

తిరిగి వస్తుంటే సన్నని తుంపర మొదలైంది.

హృదయం గీసుకున్న చిత్రాలకు రంగులు వేసేందుకు మనసుకు సహాయం చేస్తున్నది చిరుజల్లు. రుచికరమైన ప్రకృతి కవితకు రాగాలు కూర్చుకోసాగింది నాలుక.

బస్సులో కూర్చున్నాము.

రామ్మూర్తి ఏమీ మాట్లాడలేదు. పచ్చటి చెట్లని తొడుక్కున్న కొండల్ని చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

'పూలు చాలా బాగున్నై కదూ ?' అడిగేడు పాజీ.

'ఏదో వున్నై. పళ్ళికల్లా. అన్‌వీల్డీగా పెరిగిన ఆడదానిలా' అన్నాడు రామ్మూర్తి.

మేమిద్దరమూ విస్తుపోయి, కళ్ళప్పగించి చూస్తూ వుండిపోవాల్సి వచ్చింది.

అప్పుడే అతన్ని జోగ్ కూడా తీసుకువెళ్ళాం మేము.

జోగ్‌ని చూసి—' దీనికోసం ఇంత దూరం రావడం "వేస్ట్". ఈ మాత్రం నీరు చాలా కొండల్లోనుంచీ వస్తూ వుంటుంది " అన్నాడు.

పాణి అతనికి జోగ్ గురించిన గణాంక వివరాల్ని బోధించాలని ప్రయత్నించాడుగానీ, రామ్మూర్తి ఉత్సాహం చూపలేదు.

మరోవైపు నడిచి ఒకచోట ఆగేం. క్రిందికి చూస్తే కొన్ని వందల అడుగుల లోతులో రెండు కొండల మధ్యగా శరావతి నిశ్చలంగా పారుతోంది, అక్కడ. అంత ఎత్తునుంచీ చూస్తుంటే పెద్ద ముత్తైదువ పాపిటలా వుంది—నది. దానికి పక్కగా పవర్‌హౌస్ వుంది-కలశంమీద నిలబెట్టిన టెంకాయలా!

చాలా అవస్థపడి పవర్‌హౌస్‌లోకి వెళ్ళేందుకు అనుమతి తీసుకుని వచ్చాడు పాణి. ట్రాలీమీద భూగర్భంలోకి ప్రయాణం. అదొక 'థ్రిల్', నాకూ పాణికీ చాలా ఆనందంగా వుంది.

'మీరు పోయిరండి' అన్నాడు రామ్మూర్తి. పాణి ఊరుకోలేదు. చివరికి అతని బలవంతాన రామ్మూర్తీ వచ్చాడు. క్రింద పవర్ జనరేటర్లూ వాటి వివరాలూ తెలుసుకున్నాం. పైకి వచ్చాం.

తిరుగు ప్రయాణంలో నేనూ, పాణీ మా అనుభూతిని నెమరువేసుకుంటుంటే రామ్మూర్తికి విసుగేసింది. అతవన్నాడు, "ఇంతగా సంబరపడిపోవడానికి వీటిల్లో ఏముందనీ. ఎవడి ఉద్యోగం వాడు చేశాడు, చేస్తున్నాడు. అంతే గదా".

నేను విచారంతో క్రుంగిపోయాను. కోపంతో లోలోపల నామీద నేనే చిర్రు బుర్రు లాడుకున్నాను. తెలుగు ఎమ్మే వాడి కుండాల్సిన సున్నితమైన మనస్సు, స్పందన — ఈ మనిషికి కనీస స్థాయిలోనన్నా లేవేమో అని బాధపడ్డాను.

ఆదివారం వచ్చింది. పది గంటలవేళ–టిఫిన్ అయిన తర్వాత కూరగాయల మార్కెట్‌కు వెళ్ళిరావడం నాకూ పాణికీ అలవాటు. నేను బయల్దేరి వాళ్ళ భాగంలోకి వెళ్ళాను.

పాణీ రామ్మూర్తీ భోజనం చేస్తున్నారు. నేను ఆశ్చర్యంగా 'ఇదేంవిటివ్వాళ ఆదివారం. మామూలు రోజుల్లోలాగా పదింటికే భోజనాలవుతున్నై' అని అడిగాను.

పాణి భార్య సుకన్య. ఆమె అన్నది, "హంప్లీ ప్రయాణం. మీరూ రండి." అంటూ నాకూ విస్తరి వేసింది హడావిడిగా.

నేనేమీ మాట్లాడలేకపోయాను. మనస్సులో మాత్రం ఉత్సాహంగా లేదు. రామ్మూర్తి నిరాసక్తత ; నిర్లిప్తత, ఉదాసీనతలకు మళ్ళీ బాధపడాల్సి వస్తుందే అనే సందేహం.

పాణి అన్నాడు, "సరదాగా పోయొద్దాం పద".

వాళ్ళ భోజనాలు కావచ్చినై. రామ్మూర్తి అన్నంలో పాలు పోసుకున్నాడు. క్షణాల తర్వాత అతను సుకన్యని అడిగేడు, వడియాలు వెయ్యమని. ఆమె వేసింది. వాటిని చితిపి పాల అన్నంలో కలుపుకుని తినడం మొదలెట్టాడు, రామ్మూర్తి. చిత్రమైన అలవాటు !

వెన్నువ గాటు పెట్టినట్లయింది నాకు.

భోజనం అయిందనిపించి లేచాను.

—హుబ్లీలో నృపతుంగబెట్ట చూశాము. అదొక కొండ. అక్కడే ఆ మహర్షి తపస్సు చేశాడని చెప్తారు.

ఆ తర్వాత ఇందిరా పార్కు గ్లాస్ హౌసు చూసి, మూరుసావిర మఠ్‌కి వచ్చాం. అది చాలా పెద్ద మఠం. ఎత్తైన కట్టడం. విశాలమైన ఆవరణ, ఎన్నెన్నో గదులు. సీలింగ్‌కీ, దూలాలకీ చాలాచోట్ల తేనెపట్లు వుండి, చిత్రంగా వుంటుంది ఆ ప్రాంగణమంతా. చిన్న శివాలయం. ముఖ ద్వారం లోపైపు గున్న ఏనుగు.

అన్నీ చూసి, ' కామత్ ' లో టిఫిన్ కాఫీ పూర్తిచేసి సినిమా హాలుకి వచ్చాం. 'సిరిసిరిమువ్వ' ఆడుతోంది. టిక్కెట్లు తీసుకుని హాల్లోకెళ్ళి కూర్చున్నాం.

సినిమా ఇంకా ప్రారంభం కాలేదు. 'హంప్లీ ఎలా వుంది' అడిగేడు పాణి ; రామ్మూర్తిని ఉద్దేశించి.

పట్టువదలని విక్రమార్కుడు గుర్తుకొచ్చాడు నాకు- సన్నగా నాలో నేను నవ్వుకున్నాను.

రామ్మూర్తి నాకేసీ పాణికేసీ చూపులు మార్చి మార్చి చూశాడు. తలవంచుకున్నాడు. నేలచూపులు చూస్తూ "ప్రయోగానికి సిద్ధం చేసిన రాకెట్ కి పసుపు కుంకుమ పెట్టినట్లుంది " అన్నాడు.

అతని మాటల్లోని భావాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి చాలాసేపు పట్టింది నాకు. సినిమా జరుగుతూ వుండగా మధ్యలో తట్టింది—నాగరికతను పెంచుకుంటున్న పట్నంలో మూరుసావికమఠ్, నృపతుంగ బెట్టలను బహుశా రామ్మూర్తి అలా పోల్చాడు కాబోలు అని.

చాలా అయిష్టంగానే - ఆ తర్వాత రెండ్రోజులకి— మలప్రభ డామ్ కి బయల్దేరాను నేను-రామ్మూర్తీ పాణీలతో కలిసి.

కృష్ణకు ఉపనది మలప్రభ. రెండు కొండలకు మధ్యన చిన్న డామ్ అది. నదికి ఆవతలి వడ్డున డామ్ కి ప్రక్కగా కొండమీద నెమలి బొమ్మ రంగుల్లో వుంది. మమ్మల్ని అక్కడ నిలబెట్టి ఫొటోలు తీసాడు పాణి. డామ్ కి దిగువన నది వేగం

తక్కువ. చట్టు బండలన్నీ మద్దికాయల్లా పైకి కనబడుతూ వుంటాయి. అక్కడ స్నానాలు చేశాం. గెస్ట్ హవుస్, పార్కు మొదలైన ప్రదేశాలు చూసి తిరుగు ప్రయాణమైనాం.

దిక్కులు చూస్తూ పరధ్యాన్నంగా వున్న రామ్మూర్తి యధాలాపంగా అన్నాడు " ఈ డబ్బులో సగం పెట్టి ఏ కొండ దిగువనో చెరువును తవ్విస్తే సరిపోయేది. ధార్వార్‌లో వర్షానికేం కరువు లేదుగా " అని.

పాణి సంభాషణ అంతటితో ఆగిపోయింది.

సౌవత్తి నుంచీ ఎల్లమ్మ గుట్ట చేరేము.

దేవాలయం ప్రాచీనమైనది. అయితే, వాతావరణం చాలా అపరిశుభ్రంగా వుంది. అక్కడి నుంచీ వెంటనే బయల్దేరి ధార్వార్ వచ్చేశాము.

" దేశం మొత్తాన్ని అద్దంలో చూసినట్లుంది " అనేది ఎల్లమ్మ గుట్ట గురించి రామ్మూర్తి వ్యాఖ్య.

ఆ ఏడాది చివర్లో రామ్మూర్తిని నేను రెండోసారి చూశాను.

బెంగుళూరులో ఏదో ఇంటర్వ్యూకి వచ్చాట్ట. అటునుంచీ ధార్వార్ వచ్చేడు. అప్పటికి అతను తెలుగు సాహిత్యంలో ఎమ్మే యూనివర్సిటీ ఫస్ట్ అయ్యాడు.

' రిజల్టును మాకు వ్రాయలేదేం ? ' అన్నాన్నేను నిష్ఠూరంగా - అతనితో మాట్లాడుతూ.

"పెద్ద విశేషమేం వుంది మాష్టారూ. ఎవరో ఒకరికి ఇవ్వాలి గదా. నా కిచ్చారు. నా దరిదాపుల్లో వాళ్ళకి కావాల్సిన వాళ్ళెవరూ లేకపోవడం 'యాక్సిడెంట్' అంతే" అన్నాడు చాలా నిర్లిప్తంగా.

నే నతనికి మంచి భవిష్యత్తును ఆశిస్తూ, ఏదన్నా కాలేజీలో చేరమనీ, ఆ తర్వాత పిహెచ్. డీ చేయమనీ సలహా ఇచ్చాను. విని వూరుకున్నాడు.

మర్నాడే అతను తాడేపల్లిగూడెం వెళ్ళిపోయాడు.

అప్పట్నుంచీ—ఏటికో కోటికో వొకనాడు అతని నుంచీ జాబు వచ్చినపుడు చక్రపాణి—చెప్తూ వుండేవాడు—'రామూర్తికి ఇంకా ఉద్యోగం రాలేదు' అని. పాణి వేసవికి తాడేపల్లిగూడెం వెళ్ళివచ్చినప్పుడల్లా నేను రామ్మూర్తి గురించి విచారించడమూ నాకు అలవాటయిపోయింది. 'రామ్మూర్తి ఏం చేస్తున్నాడు?' అని నే నడగటం, 'ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ముఖ్యమైన పట్టణాల్లో రోడ్లు కొలవడం అయిపోయిందట. ధార్వార్ వస్తానంటున్నాడు, రమ్మందామా?' అని పాణి అనడం మా సంభాషణ అంతటితో ఆగిపోవడమూ పరిపాటయిపోయింది.

అడపా దడపా ఆఫీసులో కొత్తగా రిక్రూట్‌మెంట్ జరిగి, కాలేజీలో చదువుకుంటున్న గడ్డాలు మొలవని కుర్రాళ్ళూ, లంగాలు వదలని ఆడపిల్లలూ కుప్పతెప్పలుగా ఉద్యోగాల్లో చేరిపోతున్నప్పుడూ, వారిలో తమ ఆర్థిక పరిస్థితినీ

ఉద్యోగావసరాల్ని చెప్పుకోవడాన వొకరిద్దరికి నేను చేయగలిగిన సహాయం చేస్తున్నప్పుడూ—రామ్మూర్తి నా కళ్ళముందు మెదుల్తా వుండేవాడు.

విజయవాడ స్టేషనులో—బందరునుంచీ తిరపతి పోతూ ప్లాట్ ఫారమ్‌మీద పచార్లు చేస్తున్నాను. రైలుకు చాలా టైముంది.

హఠాత్తుగా రామ్మూర్తిని చూసాను. పాతబడి పాదానికి ఆరంగుళాలపైదాకా వున్న పాంటు, తనది కాదేమోననిపించేటంత వదులైన చొక్కా చేతుల్ని గోగుకాడల్లా వూపుకుంటూ దగ్గరగా వచ్చేడు. రిఫ్రెషిమెంట్ రూమ్‌కు వెళ్ళి కూర్చున్నాం. కాఫీలు ఆర్డర్ చేశాను.

యోగక్షేమాలకంటే ముందు నా గుండె గొంతుకలో కొట్టాడే ప్రశ్ననే అతని ముందుంచాను. 'ఏం చేస్తున్నా విప్పుడు?'

చాలా చిత్రంగా నవ్వేడు రామ్మూర్తి. 'మీలాంటి వాళ్ళు కాఫీ ఆర్డర్ చేస్తే తాగుతున్నాను.' అంటూ కాఫీ సిప్ చేయసాగేడు.

నా కళ్ళముందు ఒక్కసారిగా చీకట్లు కమ్మినట్లైంది. ఆలోచన పరిపరి విధాల పోయింది. బాధ, కోపం, కలిసిన స్వరంతో బయటపడిపోయాను, "దేశంలో పరిస్థితులు ఎంత దారుణంగా వున్నాయనుకున్నా ఈ విడ్డూరం మాత్రం నేను నమ్మలేకుండా వున్నాను. నీకు ఏమాత్రం పుష్షూ, ఇనీషియేటివ్ లేవు. లేకుంటే ఎమ్మే యూనివర్సిటీ ఫస్టు వాడివి. ఎనిమిదేళ్ళ నుంచీ ఉద్యోగం లేకుండా ఇలా..."

నా ఆవేశాన్ని మధ్యలోనే ఆపుచేస్తూ చాలా పెద్దగా నవ్వసాగేడు రామ్మూర్తి. కీలుబొమ్మ కిచకిచ మన్నట్టుంది ఆ నవ్వు. క్షణాల తర్వాత గంభీరంగా చెప్పసాగేడు.

"రైలు ప్రయాణీకుల్లో ఎన్ని తరగతుల వాళ్ళున్నారో ఆలోచించండి. ఏ సీ తెప్పించుకునే వాడొకడు, ఫస్ట్ క్లాస్ కొనుక్కునే వాడొకడు ; బెర్త్ రిజర్వ్ చేసుకునే వాడొకడు ; సీటు ఖాయం చేసుకునే వాడొకడు ; వీళ్ళల్లో ప్రతివాడూ తమ క్రింది తరగతివాడు కొరగానివాడనే అనుకుంటాడు. జనరల్ కంపార్ట్‌మెంట్‌లో కూడా తోసుకునీ, నెట్టుకునీ ముందు ఎక్కగలిగినవాడు ప్లాట్‌ఫారమ్‌మీద మిగిలిపోయిన వాణ్ణి చూసి భీరువు, అసమర్థుడుగానే భావిస్తాడు. నా పరిస్థితీ అలాగే వుంది".

రామ్మూర్తి చెప్పటం ఆపి, పక్కగా వెళ్తున్న బేరర్‌ని కేకేశాడు, "రెండు దోశె పట్రా" అన్నాడు. నేనేదో అనబోయాను. "మీకు కాదులెండి. రెండూ నాకే" అన్నాడు.

గొంతు సరిచేసుకుని నేల చూపులు చూస్తూ మళ్ళీ మొదలెట్టాడు.

'కొన్ని ఉద్యోగాలకి అనుభవం కావాలి. కొన్నిటికి వాళ్ళ కులం కావాలి ; కొన్నిటికి ధనం కావాలి ; కొన్నిటికి సిఫారసు కావాలి. ఇవన్నీ అలా వుంచండి. కొన్నిటికి అదే ప్రాంతంలో పుట్టి పెరిగి చదివి అక్కడే ఉంటూ వుండాలి. కొన్నిటికి భాష అడ్డుగోడ. కాదంటారా ?"

అతని కంఠస్వరం కొంచెం కరుకు తేలటం గమనించాను.

"మీరు నా కే విధంగానూ సహాయం చేయలేకపోవడానికి కూడా ఇదే కారణం. కదూ ?"

అవునన్నట్టూ తల వూపేను.

అతను కొనసాగించేడు, "నేను తెలుగు ఎమ్మేను కావడం కొన్ని ఉద్యోగాలకు అనర్హత. వాటికి కనీసార్హత బియ్యే అయినా, ఆ బియ్యేలోనూ యూనివర్సిటీ సెకండ్ రాంక్ నాకున్నా—నేను చివరికి తెలుగు ఎమ్మేనని తేల్చేస్తారు ; పక్కకు తోసేస్తారు. ఉద్వేగంతో రామ్మూర్తి గొంతు బొంగురుపోయింది.

" ఇవన్నీ మనకు తెలియని పరిస్థితులు కావనుకో. గొంగట్లో భోంచేస్తూ వెంట్రుక లేరుకోనక్కర్లేదు. పోనీ, ఏ పత్రికలోనన్నా ప్రయత్నించవచ్చుగా ".

" మా బాగా చెప్పారు. అదీ అయింది. అక్కడ ఇంటర్వ్యూలో ప్రశ్నలు చెప్పనా ?" అని సన్నగా నవ్వేడు. "కమ్యూనిష్టులపట్ల నీ అభిప్రాయం ఏమిటి ?" "పాతివ్రత్యానికి ఇంగ్లీషు పదమేవిటి ?" " నిన్ను నక్సలైట్ అంటే ఏవంటావ్ !" "పిల్లలకు మాత్రమే అని పెద్దవాళ్ళని ఆకట్టుకునే సీరియల్ రాయగలవా ?" " సినిమా ఎడ్వర్టైజ్‌మెంట్ సంపాదించే మార్గాలు నాలుగు చెప్పు "—ఇవీ ప్రశ్నలు. ప్రతి పత్రిక్కీ పాలసీ వుంటుంది కాదనను. కానీ ; అన్ని పత్రికల ఆరాటమూ పుట్టిన ఆరో నెల్లోనే అనన్య సామాన్య ప్రచారం

పొందాలనే తాపత్రయం. దానికి మన తెలివి పనికిరాదని వాళ్ళు పసికట్టేశారు ".

దోశెలు తెచ్చాడు బేరర్. వాటిని చాలా ఆబగా తినసాగేడు రామ్మూర్తి.

నేను మౌనంగా కూర్చున్నాను.

అవి తినడం పూర్తవుతుండగా రెండు ప్లేట్ల వడలకి ఆర్డరిచ్చాడు రామ్మూర్తి. " మీ దగ్గర ఈ మాత్రం డబ్బుకు కొదవ లేదనుకుంటా " అన్నాడు యధాలాపంగా. ప్లేట్‌లోనే చెయ్యి కడుక్కున్నాడు. నా సమాధానానికి ఎదురు చూడలేదు. నేను పరీక్షగా అతనికేసి చూస్తూ అతని చొక్కానీ పాంట్‌నీ పరిశీలించసాగేను. దీన్ని అతడు పసికట్టేడు. మీరు నా వంక అలా పరీక్షగా చూస్తుంటే చెప్పాలనిపిస్తోంది. " నేను ధార్వార్ వచ్చినప్పుడు మా పాణీ మీరూ కలిసి చాలా ప్రదేశాలు చూపించారు నాకు. అవన్నీ చూసి నేను చాలా సాదాగా పెదవులు చప్పరించేసేవాణ్ణి గుర్తుంది కదూ. అలాంటిదే ఈ దుస్తుల అవతారమూనూ. దేశం ముందుకే పోతున్నదనీ దానికి దాఖలాగా పెరుగుతున్న పట్టణాల్ని ; పైకి లేస్తున్న భవంతుల్ని ; రద్దీతో రొద చేస్తున్న సినిమా హాళ్ళనీ ; జనంతో కిక్కిరిసిన మార్కెట్లనీ టీవీ సెట్లనీ చూపిస్తాం మనం. కానీ—అని ఆగేడు.

వడ ప్లేట్లు వచ్చినై. నేను రెండు కాఫీ చెప్పేను. వడలు తినడం పూర్తిచేసి కాఫీ కూడా తాగేవరకూ రామ్మూర్తి పన్నెత్తి మాట్లాడలేదు.

కుడి ముంజేత్తో మూతి తుడుచుకుని మొదలెట్టేడు మళ్ళీ. "కడుపు నిండినవాడు మాత్రమే కళ గురించీ, అభివృద్ధి గురించీ, సంస్కృతి గురించీ, నాగరికత గురించీ మాట్లాడగలడు. వాటి రూపాల్ని చూసి స్పందించగలడు. ఇప్పుడు చూడండి. నాకు రెండు రోజుల ఆకలి తీరింది. పేపర్ చూద్దామనే కోరిక కలుగుతోంది". అని నా చేతిలోని పత్రికని తీసుకుని తిరగేయ సాగేడు.

నేను ఆలోచనలో పడ్డాను.

మరికొంత సేపటికి ఇద్దరమూ లేచి బయటికి వచ్చాం. రైలు ప్లాట్‌ఫారంమీదికి వచ్చింది. నేను ఎక్కేను రామ్మూర్తి సెలవు తీసుకున్నాడు.

రైల్లో కూర్చుని రామ్మూర్తి మాటలు మననం చేసుకో సాగేను. అతను చెప్పింది యదార్థమే ననిపించింది. అయినా— తన అసమర్థతకి సంజాయిషీ యిచ్చి నా నుంచీ తప్పించుకు పోయాడేమో రామ్మూర్తి అనే సందేహమూ కలిగింది.

బహుశా అందుకనే ననుకుంటా—'ఏమైనా రామ్మూర్తి అప్రయోజకుడు' అని నాకు నేనుగా మరోసారి అనుకున్నాను.

* * *

—ధార్వార్ నుంచీ బదిలీ అయి విజయవాడ వచ్చేశాను.

ధార్వార్ మిత్రులూ, పరిచయాలూ, క్రమంగా జ్ఞాపకాల్లో కూడా తెరమరుగు కాసాగేరు.

రోజులు నెలలుగా సంవత్సరాలుగా మారి కాలగర్భంలో కలిసిపోతున్నై. ఆరేళ్ళు గడిచేయి.

ఈలోగా పెళ్ళీ పేరంటాలూ జరిగి, సంసార ఝంఝూటంలో పడ్డాను. ముగ్గురు పిల్లలూ కొత్త సభ్యులైనారు యింట్లో.

మళ్ళీ బదిలీ అయింది—హైదరాబాదుకు.

మా పెద్దవాడికి స్కూలులో అడ్మిషన్ కష్టమైపోయింది. స్థానికంగా పలుకుబడి కల ఆఫీసు మిత్రుణ్ణి తీసుకుని స్కూల్‌కి వెళ్ళాను.

ఆ స్కూల్‌కి 'హెడ్‌మాస్టర్ మరియు కరస్పాండెంట్'గా రామ్మూర్తి పరిచయమైనాడు ! నేను ఆశ్చర్యంతో కొయ్యబారి పోయాను.

యోగక్షేమాల పరామర్శల తర్వాత స్కూల్‌కి వెనగ్గానే వున్న తన యింట్లోకి తీసుకు వెళ్ళాడు రామ్మూర్తి. భార్య సుందరిని పరిచయం చేశాడు. ఆమె కాఫీ తెచ్చింది.

నేను పరిశీలనగా రామ్మూర్తికేసి చూశాను. అతనిప్పుడు బాగా వొళ్ళు చేశాడు. కళ్ళల్లో ధైర్యం, ముఖంలో గాంభీర్యం ద్యోతకమవుతున్నై. పచ్చ కర్పూరమూ లవంగాలు కలిసిన పన్నీటి స్నానం చేయించి నిలబెట్టిన విగ్రహంలా వున్నాడతను.

కాఫీ సిప్ చేస్తూ అన్నాడు, "అంతగా ఆశ్చర్యపోకండి మాష్టారూ, ఆ రామ్మూర్తినే. పెళ్ళి సంబంధాల విషయంలో

కూడా — జనమంతా నన్ను మీరనుకున్నట్టే అప్రయోజకుణ్ణని పిల్లనివ్వనన్నారు. నా బోటులోనే ప్రయాణం చేస్తున్న సుందరి తనే నాకు జీవన రహస్యాన్ని బోధించింది. ఇతరుల అవసరాన్ని మనం నగదు చేసుకోవాల్సిందేగానీ, మన అవసరానికి ఇతరులు నగదుని ముట్టచెప్పరు — అనేది ఆవిడ జీవన సిద్ధాంతం. ఆవిడ ఎమ్మే ఫిలాసఫీ లెండి. ఆ తర్వాత, ఇద్దరమూ ఒకటైపోయి, ఈ కాన్వెంట్ ప్రారంభించాము. మూడేళ్ళయ్యింది. చూశారుగా— ఇప్పుడు మూడువందల మంది పిల్లలున్నారు. వచ్చే ఏడు రెట్టింపుగా వస్తుంది. మీ వాడికేం దిగుల్లేదు. చేర్పించండి.'' అని నా కళ్ళల్లోకి ఓసారి చూసి, ''మీ వాణ్ణి రామ్మూర్తిలా అప్రయోజకుణ్ణి చెయ్యను లెండి'' అన్నాడు. సుందరి అతనివైపు సాలోచనగా చూసింది. నేను గతుక్కుమని తల వంచుకున్నాను !

నిజమే. పదకొండేళ్ళ నిరుద్యోగం తర్వాత - ఎమ్మే యూనివర్సిటీ ఫస్టు - రామ్మూర్తి - ఈ విధంగా ప్రయోజకుడైనాడు !

సూర్యుడు ఉదయిస్తున్నాడో, ఉరిపోసుకున్నాడో అర్థంకాని వొక రంగుల చిత్రం నా మనో యవనిక మీద ప్రత్యక్షమైంది !!!

o

$0_0 0$